Klosterlund og historien

Da indlandsisen for ca.12,000 år siden smeltede bort fra det midtjyske område, var betingelserne for, at planter og dyr kunne trives meget små. Først lidt efter lidt mildnedes klimaet, så træer kunne gro, i de store skove, der lidt efter lidt voksede frem, strejfede rensdyr, elsdyr og hjorte omkring. På dette tidspunkt var der nu betingelser for, at menneskene kunne bosætte sig her i landet og finde deres, føde her. Og ved Klosterlund har vi en af Danmarks ældste bopladser. Klosterlundfolket, der ernærede sig ved jagt og fiskeri, er kommet hertil sydfra for 9000-10.000 år siden. De slog sig ned ved den kilde, der strømmer ud fra bakken lige øst for, hvor gården nu ligger. Her kunne de få frisk drikkevand, de kunne jage dyrene i skovene og fange fisk i søen, det gik tæt op til bopladsen.
Da Gert Poulsen midt i tyverne var karl på Klosterlund har han berettet en del om stedet, og da kunne man med sikkerhed påvise to bopladser i haven. De var fundet, da haven blev anlagt i 1912.
I trediverne fandt man ca. 50 meter syd for disse bopladser, under et 30 cm tykt lag tørvejord, et par af deres bopladser, der da betegnedes som Danmarks ældste. Der få mange redskaber af flint, som var meget groft forarbejdet. Redskaber af ben, hjortetak og træ var for længst rådnet bort. Rester af mennesker fandtes heller ikke. En del af de flinteredskaber der blev fundet er udstillet på det lille idylliske museum ved Stenholt skov.
Gården Klosterlund hed oprindelig Hjøllund og lå ude ved Hjøllund dam, en lille nu udtørret sø, der lå ved den nordre ende af Skallerunden, som den lille sø ved museet oprindelig hed.
Hvor navnet Klosterlund stammer fra ved ingen med sikkerhed, men følgende forklaring lyder meget troværdig. I gammel tid lå der inde i Kragelund by en lade, der kaldtes Klosterladen, efter sigende blev den brugt til opbevaring af tiendekorn til Allingkloster. Omkring 1740 boede en mand ved navn Herman Bang i et hus inde i Kragelund, som kaldtes Klosteret man mener, at Klosteret og Klosterladen var det samme hus. 1751 boede han på Klosterlund. 1755 nævnes han som boende i Hjøllund. 1763 fik Niels Cramer af Herman Bang skøde på et hus kaldet Cloteriet i Kragelund. Handelen har muligvis også omfattet Klosterlund. hvor Niels Cramer boede allerede 1757.
Det ligger da nærved at mene, at, Niels Cramer har flyttet den gamle gård fra Hjøllund dam til dens nuværende plads, og samtidig har han revet Cloteriet i Kragelund ned og anvendt de deraf brugelige materialer til den nye gård, som han så har kaldt Klosterlund. Det er kun en antagelse, man ved intet med sikkerhed.

Gammel familiegård

Klosterlund er en gammel familiegård. Indtil 1772 hørte den under Vinderslevgård, men da Grev Friedehreich i 1772 gik fallit flyttede greven til Klosterlund og slog sig ned der sammen med sin ladefoged. Da greven døde overtog ladefogeden Klosterlund. Denne ladefoged var Martin Ankersens oldefar. Siden er går den gået i arv fra far til søn, indtil Martin Ankersen, der er født den 10. november 1877 overtog den i 1902. Det var Karoline og Martin Ankersens store sorg, at de ikke havde en søn, der kunne overtage gården efter dem. Martin Ankersen havde en bror og en søster, de var alle tre gift, men ingen af ægteparrene efterlod sig børn.

Med dem uddøde denne gren af slægten Ankersen.
I tiden 1910-14 nybyggedes den gamle gård, så den fik det udseende, den har i dag.
Når man nu færdes ad den gode asfalterede landevej fra Kragelund mod Engesvang; tænker man næppe på at der på den samme strækning for blot 125 år siden kun gik en smal ensporet vej, der var fuld af huller, og at det sidste stykke af vejen slet ikke havde, samme retning. De kørende måtte dreje til højre ved Hjøllund dam og følge den snævre Skygge kirkevej, der på en stor strækning gik gennem Stenholt skov og mundede ud ved Klode Mølle. Fodgængere kunne om dagen fortsætte forbi »Klosterlund«, men herfra og over til Dværgbakken på Engesvangsiden måtte de ca. ½ km vade over vestenden af Bøllingsø eller rettere over dens udløb mod vest. Da tørvedyndet ved tørvegravning blev fjernet, blev der ca. 1 meter under overfladen afdækket en række af de trinsten, der med et skridts afstand tjente til at gøre det lettere at komme fra den ene bred til den anden.
Klosterlund ligger på en skrænt af Jyllands højdedrag. Mod syd og vest er der udsigt over de store mosearealer. Mod nord må vi gå op, på et bakkeparti, der kaldes Kratbakken. Her ligger det 60 td. land store areal, som Martin Ankersen i sin tid fik fredet, og som blev et søgt tilflugtssted for fasaner, agerhøns og skovduer, der her blev fodret om vinter en.

Sandklitterne

Fra toppen af Kratbakken så man for år tilbage mod nordøst klitterne ved Fastrupdal. Disse klitter bestod af det rage hvide sand, de er fremstået af flyve sand. Ved ildebrand på Karupfladen er morlaget brændt af, og når så ilden er nået ned til det under liggende blysand, har den ligget og ulmet i lang tid i den varme aske. Sandet er derved blevet så tørt, at stærke vestlige storme har kunnet føre det med sig mod øst, hvor det har aflejret sig og tilsandet store strækninger. Her ved Fastrupdal har sandet i læ af Stenholt skov dannet disse ret høje klitter. Da jeg midt i tyverne var karl på Klosterlund var klitterne tilgroet med lyng, nu er hele området beplantet med nåletræer.

Klosterlund sø

Mod nordvest ser vi fra bakken ud over den ca. 10 td. land store sø over mod museet og Stenholt skov Slugten, hvori søen findes, er en af de mange åbninger, der vestfra ligesom arme strækker sig ind i Stenholt skov. Denne slugt hed tidligere Skallerenden og var en mose med tørvejord af god kvalitet. Efter at tørvedyndet under og efter første verdenskrig var opbrugt, lod Martin Ankersen en dæmning opføre i den vestlige ende af slugten, og søen dannedes af tilløb fra Grathe hedes sydlige del.

Det lille Klosterlund museum

Går man over dæmningen, kommer man til et lille hus, en såkaldt arbejdsstue, den er opført af røde mursten og forsynet med dør med to runde vinduer. Den svære egetræsdør er et helt lille kunstværk Snedker Bendix Nielsen, Kragelund, har prydet den med mange udskæringer. Foroven ses en arbejdsstue, nedenunder et timeglas, årstal og mange forsiringer. I rummet er der forskelligt gammelt værktøj, og der er opstillet en væv.
Ligesom en ovn og nogle nedgravede pæle skal vise, hvorledes slagvoller, slagler til plejle fremstilledes. At for arbejde disse var før tærskeværkernes tid en stor industri på denne egn. Egerafterne i skoven afgav råmaterialet. Skønt Stenholt skov tilhører 7-8 lodsejere, betragtede folk det som en naturlig rettighed at afhugge de småege, de ville benytte, ikke

blot til eget brug, men også til salgsvarer. Så sent som i årene op til 1925 forarbejdede Søren Holdgård en del slagler hver vinter. Jeg har flere gange set ham komme cyklende forbi »Klosterlund« med 1 dusin slagler på ryggen, de skulle sendes med toget fra Engesvang station.
Lidt til højre fører en del brede trappetrin begrænset af træstammer og med flere afsats op til et lille bindingsværkshus hvor museet er den ligger flot med udsigt til søen og skovene. Det er tækket med rør, og henad rygningen er lagt kragetæer. Huset er tegnet af tømrermester Jacob Lunding, Funder, og taget er lagt af Niels Hedegård, ligesom Bendix Nielsen også har foretaget forskellige udskæringer.
Her er en stor stue med meget udskåret træværk samt et mindre ildfast rum.
Denne bygning huser forskellige samlinger, f.eks. Søren Holdgårds, sognefoged Jens Jensens, Søren Olsens og flere andres. Sammenlagt er der en betydelig samling af oldsager her fra egnen. På en af trappe afsatserne står en 400 kg stor sten med følgende af Martin Ankersen forfattet indskrift:

Her fandtes folk før vi blev til med knoklet hånd og krogetryg af slid.

Bagved på en mindre sten er indhugget en arm, der i hånden holder en brændende fakkel.

Lærer Askløv i Kragelund har udført indhugningen i stenen.

Egebark til garverier

Egnens folk solgte egebark til garverierne. Det var tanken om forfædrenes trælsomme liv, der gav Martin Ankersen stof til indskriften på stenen. I hans bedsteforældres tid var der kun fattige folk der omkring. Der måtte slides hårdt for at få føden. En stor del af indtægterne fik man ved salg af egebark, der brugtes i garverierne. I forårstiden, når saften begyndte at stige op i den unge egetræer, skovedes disse, og der blev nu travlhed med at rive barken af i lange strimler med hænderne. Alt dette pilleværk gav knoklede hænder. De afbarkede rafter stilledes op i hele hæs for at tørres af sol og vind, så de senere kunne benyttes til brændsel. Barken blev, så snart man havde et læs kørt til Ringkøbing, Skive og Viborg og der solgt til garverne. Var der så brug for en ny levering, måtte bondemanden skynde sig hjem og sætte alle folk i arbejde næsten både dag og nat for snarest at få fremskaffet et nyt læs. Det skete ofte ved en sådan lejlighed, at der ikke blev tid til at fælde træerne, men barken blev revet af, og de nøgne rafter blev stående på roden il skoven, indtil der blev tid til at fælde dem. De mest lige stammer blev ikke brugt til brændsel, men lavet til. plejlslagler.
Klosterlund Museum var først en selvejende institution, men blev inden Martin Ankersens død overdraget til Nationalmuseet i København.
I året 1903 begyndte Martin Ankersen at producere skæretørv, og i 1910 begyndte han at lave æltetørv. Denne produktion fortsatte han til sidst i fyrrerne, da efterspørgslen efter tørv ikke længere var så stor. Samtidig med tørveproduktionen drev han med en karl eller to til hjælp de ca. 80 td. land landbrugsjord, der hørte til gården. Når et års forbrug af tørvejord var fjernet, blev stykket planeret og jævnet, og der blev kørt mergel på, og næste forår blev stykket tilsået med græs. Under tørvejorden var der et tykt lag sødynd, og på dette kunne græsafgrøderne rigtig trives. Da ægteparret Karoline og Martin Ankersen ikke havde nogle børn, besluttede de at skænke gården til »Det danske Hedeselskab«

med undtagelse af den del af jorden, der ligger nord for vejen efter Klode Mølle og vest for Kragelundvejen. På dette areal opførte Martin Ankersen en stor villa med to lejligheder. Martin og Karoline flyttede selv op i den ene af lejlighederne, og broderen, Kristian Ankersen, der var gift med en søster til Karoline, flyttede ind i den anden. Dette ægtepar der også var barnløse, flyttede efter nogle års forløb til Silkeborg. Efter Karolines død boede Martin Ankersen helt alene i den store villa til sin død.
Hedeselskabet drev Klosterlund ved hjælp af en inspektør og brugte gården som station for deres traktorer og fræsere. Nu er landbruget nedlagt, en stor del af jorden er beplantet, resten er vist lejet eller forpagtet ud.

Mindeparken

Inden sin død bestemte Martin Ankersen i sit testamente, at villaen og den tilliggende jord med beplantning skulle sælges, og for den indkomne sum skulle der oprettes et legat, der skulle komme værdig trængende i Kragelund og Engesvang til gode. Villaen og de 60 td. land blev solgt til skovfoged Helge Mortensen fra Rødekro, der nu driver campingplads på arealet. På hele arealet er der tinglyst fredningsservitut, så der ikke kan opføres sommerhuse.
Da der på egnen var stor stemning for at rejse en mindesten for Karoline og Martin Ankersen, slog alle mænd sig sammen og købte det stykke af plantagen, der er begrænset af Klode Mølle vejen, de store graner mod øst og dæmningen mod Klosterlund sø mod nord.
De otte mænd var Tobias Lassen, Rasmus Ladefoged og Ole Kidmose, Engesvang, sognerådsformand Jens Jørgensen, Frederiksdal, gårdejer Jens Kristian Frank, Stenholt, tømrer Jens Lunding, Funder, Harald Overgård, Balle og Jørgen Petersen, Refshale.
På dette smukke areal, der er offentlig tilgængelig, er rejst en stor mindesten, der er tilhugget af billedhuggeren Thorvald Vestergaard i Lemvig. På stenen er der udhugget portrætter af Karoline og Martin Ankersen, og den bærer følgende indskrift:

KAROLINE og MARTIN ANKERSEN

De værned smukt om fædres flid, om folkets flid fra Arilds tid.

I mindeparken står også en anden sten, som i sin tid blev rejst af Martin Ankersen til minde om, at Emil Ernst i 1904 begyndte at fabrikere æltetørv på dette sted.

På stenen har daværende lærer Rasmus Askløv, Kragelund, indhugget en skovl og en spade - nedenunder står.
EMIL ERNST 1904.

Klosterlund Museum og naturcenter

Det lille museum var jo ikke så stor, men den eksisterer stadig og kan beses ved henvendelse på den ny Klosterlund museum. Og så da bygningerne blev ledig efter Hedeselskabet blev der oprettet museum i stalden i 2000 den er senere udvidet så den fylder alle bygningerne bortset fra stuehuset endnu, men det kommer måske.
I dag ejes bygningerne af Ikast Brande Kommune og museet hører under Museum Midtjylland.

Den smukke hovedbygning i røde teglsten er opført af Martin Anchersen i 1912 har der været børnehave men står nu tom. På Klosterlund Museum kan du se udstillinger med skovens dyr, tørvearbejdets maskiner og originale arkæologiske fund helt tilbage fra jægerstenalderen.
Her fortælles historien om mennesker gennem flere tusinde år, hvordan de levede – og især om hvordan de gennem årene har udnyttet de midtjyske mosers tørv.
Udendørs er der god plads til fri leg på den store naturlegeplads med udsigt til Bølling Sø.
Du kan også hilse på gamle landbrugsracer af heste, kaniner, gæs, duer og høns.
Om sommeren viser nogle af de frivillige, hvordan det hårde arbejde foregik, dengang mænd gravede og lavede tørv med hånd- og maskinkraft.
Der er også Kildemarked og Julemarked og andre arrangementer

Kartoffeltyskernes tilknytning til Gården

Museet har i øvrigt en naturlig tilknytning til kartoffeltyskernes historie. Koloniernes landmåler Ancher Grolau boede her fra 1764 til sin død i år 1800. Han opmålte alle kolonigårdene med matrikelkort og fortsatte opmålingen af statens første plantager Stendalgård, Ulvedal og Havredal. Klosterlund ligger tæt ved flere af de oprindelige kolonier fra 1760erne: Frederiksdal, Frederiksmose, Julianehede og Christianshede. Inspektør Lucas Kloch flyttede hertil fra Nørlund hvor koloniernes kasserer Søren Thestrup og Lucas Kloch boede, og var på Klosterlund i årene 1763-1768.

GERT POULSEN

EFTERSKRIFT

Denne artikel om Klosterlund bygger på personligt kendskab til gården og egnen omkring den og på, hvad Martin Ankersen har fortalt mig om gården og hans forældre samt udklip af artikler i Silkeborg Avis.

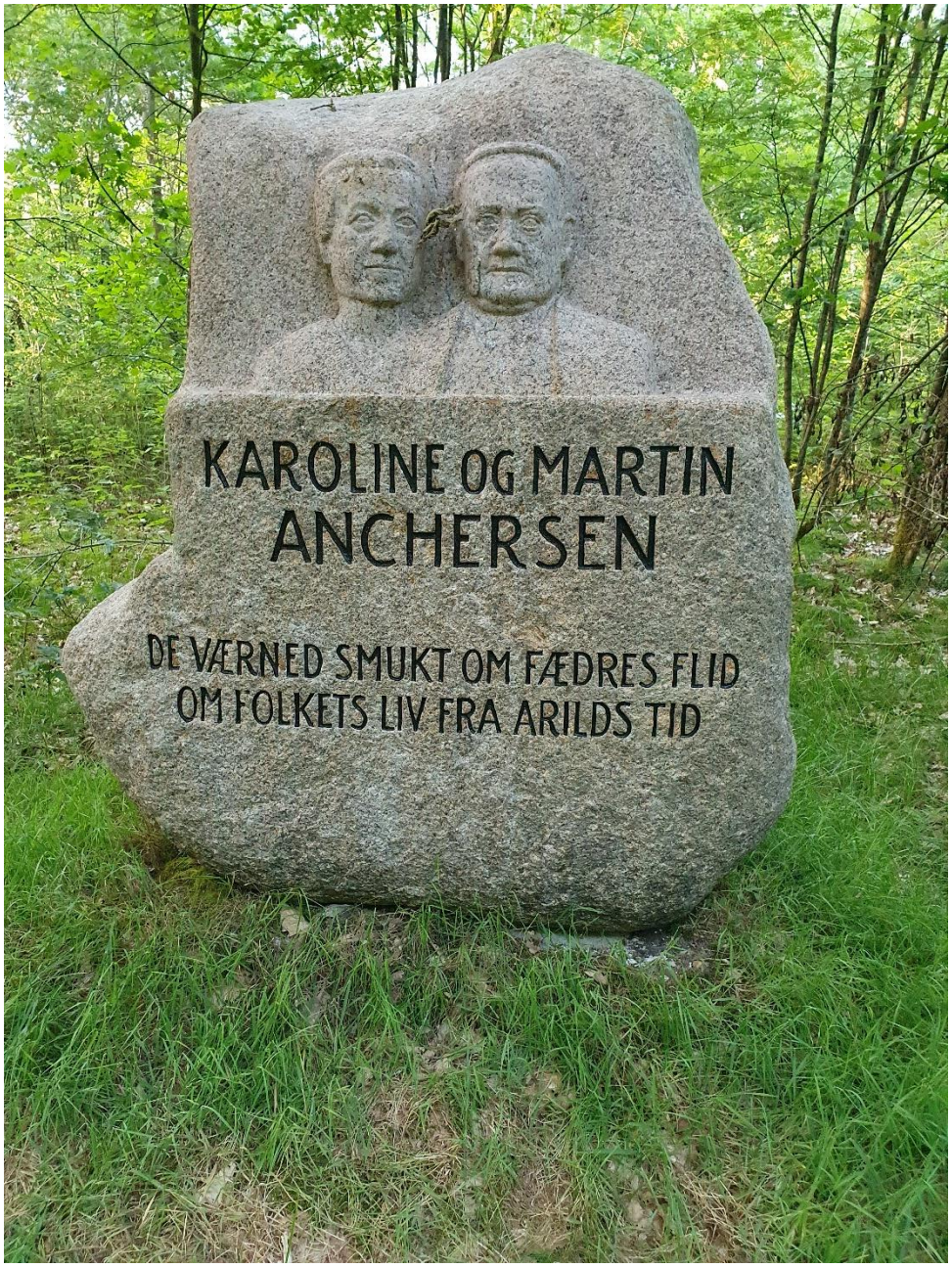
KAROLINE OG MARTIN
ANCHERSEN
DE VÆRNED SMUKT OM FÆDRES FLID
OM FOLKETS LIV FRA ARILDS TID

ALARM
Securitas
KLOSTERLU
MUSEUM
OLDTIDS-
UDSTILLIN

1933

Søren Holdgaard
f. i Stenholt 29·12·1876
d. sam. Sted 14·1·1932.
Inger Marie
Holdgaard
f. i Stenholt 6·1·1867
d. sam. Sted 10·1·1933.
FRED.

Elisabeth Jensen
* 5·9·1862 14·10·1936
Søren Jensen
Dbm
* 12·1·1861 † 9·12·1944

E Ernst
1904